

El malestar docente

José Manuel Esteve

Barcelona: Editorial Laia & Cuadernos de Pedagogía, 1984

Avui dia sabem que l'estrès professional i la "síndrome de cremar-se" o *bornout* és una qüestió molt rellevant en les professions que tenen a veure amb l'atenció a les persones i s'ha convertit en un objecte d'estudi de primera magnitud. Tanmateix, aquesta evidència no sempre s'ha tingut en compte i fins i tot podríem dir que durant molt de temps ha estat un tema amagat, quasi tabú, perquè fer-lo públic es podia considerar una feblesa de qui el patia.

Partint d'aquests antecedents, la importància del llibre que avui es comenta rau precisament a ser un dels primers treballs sistemàtics que va presentar de forma clara el problema de l'estrès i la salut emocional dels professionals de l'educació. Per l'època en què es va escriure, es va centrar en el món de l'escola. Recordem que en aquell moment l'educació social encara no era una professió socialment reconeguda. José Manuel Esteve va publicar a Narcea un primer llibre l'any 1984 amb el títol *Profesores en conflicto*, on feia un primer plantejament de la problemàtica del malestar docent, però el va aprofundir en el llibre que avui presentem.

Tot i que ara ens pot semblar obvi, plantejar aquest tema era una autèntica novetat perquè desmitificava una mirada

idealitzada de l'educació (en aquest cas, fer de mestre) i evidenciava una realitat existent, però amagada: la de l'estrès, el malestar, l'angoixa i el patiment que es produeix quan s'exposa un professional a una situació complexa, sense gaires recursos ni suports i amb un nivell alt de pressió i d'exigència. En síntesi, es tracta d'un estudi que donava una nova mirada molt més crua al fet d'educar, que posava l'èmfasi en la seva perspectiva emocional i les necessitats no materials i obria el debat sobre els condicionants de la salut moral o de la salut emocional del professional.

El llibre descriu què és el malestar docent a partir de la definició dels indicadors que des del punt de vista de l'autor el provoca; a continuació, identifica les conseqüències més evidents d'aquest malestar; a partir d'aquí, fa un estudi sobre l'evolució de la salut del professorat entre els anys 1982 i 1989 i, a partir de tots aquests elements, acaba amb una proposta d'estratègies per evitar aquest malestar i incideix directament en la qualitat i la tipologia de formació que han de rebre aquests professionals.

Des del nostre punt de vista, fer evident aquesta problemàtica ha tingut a llarg termini un triple efecte en el plantejament de les formacions en les professions educatives. En primer lloc, donar una nova mirada realista de les professions (en el seu moment, a la de mestre, però extrapolable a tot el conjunt

de les professions socioeducatives). En segon lloc, qüestionar les metodologies de formació que s'utilitzaven en aquell moment i que no capacitaven per a la realitat amb què el nou professorat es trobaria. Podem dir que les seves propostes són un antecedent clar de les actuals metodologies formatives basades en la investigació, en l'estudi per projectes o en la simulació. Tècniques com el *role playing*, d'ús ordinari avui dia, o el que ell va definir com "inoculació d'estrès", es van anar fent lloc en una formació que es basava en la lliçó clàssica. En tercer lloc, incloure en el currículum formatiu dels futurs professionals tot el que té a veure amb l'educació emocional: els elements afectius en la relació educativa, la gestió de situacions de crisi, la reflexió i la capacitació per al tractament de conflictes ètics o la intel·ligència emocional.

No podem dir que aquests tres elements que acabem de descriure s'hagin generalitzat en tots els currículums formatius de les universitats, de manera que cal seguir avançant per assegurar una capacitat que prepari realment els professionals de les professions socioeducatives per als escenaris en què desenvoluparan la seva tasca. Les actuals propostes de formació per competències han obert la porta a continuar el debat, però queda molt camí per recórrer. Sigui com sigui, hem de reconèixer a José Manuel Esteve el mèrit d'haver fet explícita una

greu problemàtica que continua sense estar resolta i el d'haver obert un camp de reflexió i de recerca imprescindible en l'actualitat.

Jesús Vilar
Facultat d'Educació Social i
Treball Social Pere Tarrés
Universitat Ramon Llull